

8. Matsko, V. P. Kondratskyi Eugen Grygorovych, Entsyklopediia suchasnoi Ukrainy [Encyclopedia of Modern Ukraine], available at: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=4796
9. National Bank of repressed. Open lists. Besyadovskiy Vasyl Pavlovych, available at: [http://ua.openlist.wiki/Бєсядовський_Василь_Павлович_\(1884\)](http://ua.openlist.wiki/Бєсядовський_Василь_Павлович_(1884)).
10. Pecheniuk, M. A. (2003), Muzykanty Kamianechchynu: Biohrafichno-repertuarnyi dovidnyk [The musicians of Kamianets region: Biographical Directory-repertoire], Khmelnytskyi, Podillia. (in Ukrainian).
11. Private Archive of Anatoliy Priyan (PAAP), The collection of photographs from the personal archive of family Kominek. (in Ukrainian).
12. Semenko, L. I. (2007), *Yikh poiiednala pisnia Leontovycha* [Their combined song of Leontovich], Vinnytsia, Edelveis i K. (in Ukrainian).
13. Starenkyi, I. (2014), *Yukhym Sitsynskyi: khresna doroha podilskoho intelihenta* [Yukhym Sitsynsky: Way of the Cross of Podillya intelligence], *Kliuch* [Key], May 23, p. 5. (in Ukrainian).

УДК 78.087.6:78.071.1(477)

Христина Голубінка

ЗБІРНИК ПІСЕНЬ “СТОРОНОНЬКО МОЯ” БОГДАНА-ЮРІЯ ЯНІВСЬКОГО: ОСОБЛИВОСТІ МУЗИЧНОЇ МОВИ

У статті висвітлено передумови написання оригінального вокального збірника пісень “Стороненько моя” українського композитора Богдана-Юрія Янівського на вірші Галини Охоцької. Здійснено музикознавчий аналіз вокальних творів композитора з приватного архіву митця. Розкрито засоби музичної виразності та особливості композиторського письма. Розглянуто пізнавально-виховний аспект пісень збірника та подано образно-емоційний зміст творів.

Ключові слова: Б.-Ю. Янівський, Г. Охоцька, вокальна творчість, пісня, поезія.

Кристина Голубинка

СБОРНИК ПЕСЕН “СТОРОНОНЬКО МОЯ” БОГДАНА-ЮРІЯ ЯНИВСЬКОГО: ОСОБЕННОСТИ МУЗЫКАЛЬНОГО ЯЗЫКА

В статье освещены предпосылки написания оригинального вокального сборника песен “Стороненько моя” украинского композитора Богдана-Юрия Янивского на стихи Галины Охоцькой. Осуществлено музыкальный анализ вокальных произведений композитора из частного архива. Раскрыто средства музыкальной выразительности и особенности композиторского письма. Рассмотрено познавательно-воспитательный аспект песен сборника и представлено образно-эмоциональное содержание произведений.

Ключевые слова: Б.-Ю. Янивский, Г. Охоцька, вокальное творчество, песня, поэзия.

Christina Golubinka

COLLECTION OF SONG “STORONONKO MOIA” BY BOHDAN-YURY YANIVSKY: FEATURES OF MUSICAL LANGUAGE

The article detected the preconditions of writing of original songs collection “Storononko moia” by Ukrainian composer Bohdan-Yury Yanivsky on the words of Galina Ohotska. The musicological analysis of the vocal works of the composer from the artist’s private archives has been done. The means of musical expression and features of composer writing are revealed. The

informative and educational aspect of the collection of songs are considered in the article. Imagination and emotional content of the work are also submitted.

The article discusses the name of Bohdan-Yury Yanivsky (1941–2005) – composer, pianist, teacher, conductor, cultural and public figure well known in the modern Ukrainian music world. Bohdan-Yury Yanivsky got the rank of national artist of Ukraine (1991). He is a winner of the T. Shevchenko National Prize of Ukraine (1996) for outstanding artistic merits.

The author appeals to personal contact with Galina Ohotska (1959) – poet, doctor by specialty from the Khodoriv in Lviv region. G. Ohotska has worked diligently as physician in the adolescent clinic in Khodoriv since 1986. Love to native word, to her countrymen, to Ukraine are transferred sensory in each verse of poetry collections: “Believe, hope, love” (1996), “Heart to Heart” (1998), “Storononko moia” (2000), “Until in the heart are God and Ukraine” (2007).

Collection of Songs “Storononko moia” has six vocal works – “The Answer of Ukraine to Shevchenko’s poem” “My thoughts” (1991), “The Artist” (1999), “Song of Khodoriv” (1994), “Khmelnitsky is riding on a white horse” (1995), “Storononko moia” (2000), “Tell me, tell me, an evening star” (1989). All of them are created on the verses of the poet G. Ohotska. They have different figurative and emotional content, character, performing staff – a song, vocal ensembles (duets, trios). The cycle works are joint with patriotic motives – love to the native land, the native parents’ house, the admiration of a beauty, memories, reflections about the historical past of Ukraine and people who live and create in this land.

It is worth noting that the musical interpretation of the poetry works deepens their imagination and emotional content, supplements it, brings new nuances in there sound. Composer Bohdan-Yury Yanivsky feels the feature of each poetry, enters the nature and structure of the poem, creates vocal works that clearly and truthfully reflect different emotions, feelings, deepen them. The song “Tell me, tell me, an evening star” is a song, a hymn to nature, its beauty; “The Artist” – a song, a hymn to man, her creative work; “The Answer of Ukraine to Shevchenko’s poem “My thoughts”” – song-duma; “Khmelnitsky is riding on a white horse” – a song-memory; “Storononko moia” is an emotional confession of composer, his recognition of love to his native land.

The music language of vocal collection of songs “Storononko moia” by Bohdan-Yury Yanivsky is rich and colouristic, deepens the imagination and emotional content of each song, makes new shades, nuances in its sound. Using dissonant chords – seventh chords, nonachords, alterics chords, chords with the collateral and added tones, deviations, harmony comparisons that are always associated with the character, mood of poetic text, its logical melodic and music reading. This approach of musical expression means benefits to special freshness and colorfulness to the sounding.

The analyzed artistic heritage of Bohdan-Yury Yanivsky gives perspective to scientific understanding and is essential for indicating of its importance in the development of modern Ukrainian music space.

Key words: *B.-Y. Yanivsky, G. Ohotska, vocal work, song, poetry.*

*“Стороненько моя...,
До тебе душа, мов на сповідь у храм поверта”
Галина Охоцька*

Ім'я Богдана-Юрія Янівського – композитора, піаніста, педагога, диригента, культурного та громадського діяча добре відоме в сучасному українському музичному світі. У його багатогранній творчій діяльності вдало поєдналися риси композитора та виконавця. За видатні мистецькі заслуги Богдан-Юрій Янівський відзначений званням народного артиста України (1991), Національною премією України ім. Т. Г. Шевченка (1996) та іншими нагородами.

До аналізу життєвої і творчої діяльності Б.-Ю. Янівського зверталися науковці В. Козлов [4], І. Колодій [5], А. Муха [6]. Різноманітність творчого стилю композитора окреслено у дослідженнях В. Дутчак [2]. І. Зінків [3]. Біографічні дані Г. Охоцької висвітлено у літературному альманасі “Русалка Дністрова”, зокрема в статті “Імена на літературній карті Жидачівщини” [9].

Дослідження музикознавців, особисте спілкування з автором поетичних текстів – Галиною Охоцькою допоможуть у розкритті творчого методу, усвідомленні успішного виконання вокальних творів. Тим часом особливості музичної мови творів, що увійшли до вокального збірника пісень “Сторонько моя” Богдана-Юрія Янівського на вірші Галини Охоцької, науково висвітлено вперше. В основі дослідження – музикознавчий аналіз вокальних творів композитора, що зберігаються в архівних фондах Відділення “Палац мистецтв ім. Тетяни та Омеляна Антоновичів” Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника, Львівської національної музичної академії ім. М. В. Лисенка, Музично-меморіального музею Соломії Крушельницької у Львові.

Мета статті – розкрити особливості музичної мови вокальних творів зі збірника пісень “Сторонько моя” Б.-Ю. Янівського на вірші Галини Охоцької.

Богдан-Юрій Янівський був активним громадським діячем, Президентом Української міжнародної Асоціації творчої інтелігенції “Світ культури”, засновником та організатором фестивалю естрадної пісні “Золоті трембіти”, головою Івано-Франківської обласної організації Національної спілки композиторів України, плідно публікував статті, спогади, співпрацював із хоровими колективами, його запрошували як члена та голову журі різноманітних конкурсів молодих талантів.

Вагоме місце в музичній спадщині Б.-Ю. Янівського займають твори великої форми: опера “Одеська балада” (1986 р.) за романом Романа Іваничука “Черлене вино”; опера-ораторія “Золотий гомін” (за П. Тичиною, лібрето Р. Кудлика, 1993 р.); мюзикли для дітей “Лис Микита” (за твором І. Франка, 1967), “Всі миші люблять сир” (1987 р.), “Том Соєр” (мюзикл за мотивами повісті Марка Твена (сценічний варіант М. Петренка)), опера-казка “Хоробрий півник” (за мотивами п’єси Н. Забіли “Коли зійде місяць”, 2003 р.) та багато ін. У творчому доробку композитора є музика до сотні театральних вистав: “Земля” (О. Кобилянської, 1965), “Сюїта Журавського” (О. Підсухи, 1983), “Місто без любові” (Л. Устинова, 1967) та ін.

Ім’я композитора асоціюється передусім з розквітом української пісні (понад 100 солоспівів). Варто наголосити, що у вокальній творчості Б.-Ю. Янівського фігурують тексти поетів-сучасників Б. Стельмаха, Р. Кудлика, І. Колодія, Б. Олійника, В. Романюка, Л. Костенко, П. Шкраб’юка, С. Лепеха, Р. Лубківського, Г. Охоцької, В. Куйбіди та інших.

Хочеться з винятковою силою духу і захопленою любов’ю приділити увагу поетесі – Галині Ярославівні Охоцькій (1959 р. н.) з міста Ходорова, що на Львівщині. Галина Охоцька з відзнакою закінчила лікувальний факультет Івано-Франківського державного медичного інституту (1976–1982). Після завершення навчання чотири роки працювала на Сумщині: інтернатуру проходила на базі 5-ї міської лікарні м. Сум, згодом три роки працювала лікарем-кардіологом стаціонару Глухівської центральної районної лікарні. Паралельно викладала курс внутрішніх та інфекційних захворювань у Глухівському медичному училищі. З 1986 року – терапевт підліткового кабінету Ходорівської поліклініки. “Лікар за фахом, поет за духом і покликанням” – слушно зазначив Левко Різник у післямові до поетичної збірки Г. Охоцької [7, с. 52].

Любов до рідного слова, до своїх земляків, до України чуттєво передана кожним віршем у поетичних збірках: “Вірю, надіюсь, люблю” (1996), “Від серця до серця” (1998), “Сторонько моя” (2000), “Допоки в серці Бог та Україна” (2007). Майстерну поезію, публіцистичні статті часто публікували районні часописи Жидачівщини та Ходорівщини, а вірші “Іде Хмельницький на білім коні”, “Серпневий вечір”, “Різдво на чужині”, “Коляда” надруковані в тижневику “Українська думка” в Лондоні та інших зарубіжних періодичних виданнях. Галина Охоцька – автор різноманітних проектів, зокрема сценарію документального фільму “Бути всім для всіх” про мученицю Тарсикію (Ольгу Мацьків); літературний творець тексту духовного гімну фестивалю церковних хорів Стрийської єпархії УГКЦ. Ряд віршів п. Охоцької поклали на музику композитори М. Шалайкевич, Б. Катола, М. Луцишин, Р. Радкевич. Галина Охоцька в розмові наголошує на перших виконавцях пісень вокального збірника “Сторонько моя”, а саме: Богданові-Юрію Янівському, сім’ї Вавричиних, Василеві Бокочу, Ользі Кобриневич та ін.

Збірник пісень “Сторононько моя” на музику Б.-Ю. Янівського налічує шість вокальних творів – “Відповідь України Т. Шевченкові на вірш “Думи мої”” (1991), “Художник” (1999), “Пісня про Ходорів” (1994), “Їде Хмельницький на білім коні” (1995), “Сторононько моя” (2000), “Скажи, скажи, о зоре вечорова” (1989). Вірш “Відповідь України Т. Шевченкові на вірш “Думи мої”” та “Їде Хмельницький на білім коні” входять до розділу “Надіюсь”; “Пісня про Ходорів” і “Скажи, скажи, о зоре вечорова” належать до розділу “Люблю” з поетичної збірки “Вірю, надіюсь, люблю” Галини Охоцької [8, с. 27–28, 42, 52–53, 63]. “Художник” і “Сторононько моя” надруковані вперше у збірнику пісень “Сторононько моя” Б.-Ю. Янівського. Цикл творів об’єднаний патріотичними мотивами – любов’ю до рідного краю, батьківської хати, захопленням його красою, спогадами-роздумами про історичне минуле України, її людьми, які живуть і творять на цій землі.

Вокальний збірник пісень “Сторононько моя” відкриває надзвичайно цікавий і знаковий твір – “Відповідь України Т. Шевченкові на вірш “Думи мої”. Поезія Т. Шевченка “Думи мої” – важкі, гнітючі роздуми про знедолену неньку-Україну, що знаходять віддзеркалення у вокальному творі Б. Янівського. Поетеса Г. Охоцька, будучи чутливою до дум і настроїв народу, знайшла особливу форму поетичного висловлювання. Її поезія – відповідь матері-України своєму синові Т. Шевченку на його поезію “Думи мої”. Крім цієї мелодії (“Думи мої”) “Шевченкові приписується створення мелодій до (інших. – Х. Г.) власних поезій: “Тяжко-важко в світі жити”, а також до вірша В. Забіли “Пливе човен без весельця... поет не тільки співав народні пісні, а й сам творив мелодії, які згодом стали народними”, – слушно зазначила Марія Білинська [1, с. 27].

Голос матері-України у творі “Відповідь України Т. Шевченкові на вірш “Думи мої” лунає крізь віки; вона відповідає своєму синові: “Чую, чую, любий сину твого болю мову, це я, мати-Україна оживаю знову”, “не розвіяв буйний вітер твої думи в полі”, вони “озвалися щирим словом”, “проросли вони, мов квіти з народної волі”. На основі цієї глибокої, проникливої поезії композитор створив епічно-величавий вокальний твір.

Спокійна, розлога мелодія “Відповідь України Т. Шевченкові на вірш “Думи мої” побудована на звуках тонічного тризвуку e-moll, має хвилеподібний мелодичний розвиток. Синкопований ритм у розмірі 3/4 надає їй особливої теплоти, проникливості, зближує з мовними інтонаціями. Двічі повторена початкова побудова (8+8), завершується поступеневою низхідною мелодією, що розпочинається з мелодичної вершини квадратної будови (8+8). Вона сприймається як узагальнене вираження народного болю, страждання і, водночас, – віри, впевненості у перемогу.

Вокальний твір написаний у куплетній формі зі заспівом (16+16) та приспівом (16+16). Приспів “Засвітилися, усміхнулись чистою рососою...” світліший за характером. Строгі, думні інтонації заспіву змінюються пісенними, розспівними мелодичними інтонаціями приспіву, що також близькі до розмовних. Завершується приспів словами матері-України (16 т.), де звучання знову набирає епічних, величавих рис.

Фортепіанна партія підтримує та доповнює вокальну партію, одночасно підкріплює основний настрій і характер твору. Насичена акордова фактура фортепіанного супроводу в широкому діапазоні, звучання тремолоюючих акордів, а також акордів-арпеджіато, які нагадують звучання бандури (інструмента, в супроводі якого виконується дума), створюють епічний, величавий характер.

Гармонічна мова цікава, своєрідна. Тонічний органний пункт на початку твору, що надає тональної ясності, визначеності, фрігійські звороти у натуральному мінорі “Значне місце в українській пісенній поліфонії (зворотах. – Х. Г.) займає фрігійський лад, тобто мінор із зниженим II ступенем (шаблем. – Х. Г.)” [11, с. 31] – підкреслюють думний характер звучання твору.

“Художник” – другий номер збірника пісень “Сторононько моя”. Вокальний дует присвячений 80-річчю від дня народження народного художника України – Зеновія Кецола (1919–2010). Він представник рідного краю – Жидачівщини, заслужений художник України (1990), народний художник України (1995), його вважають “патріархом львівського живопису”. Як живописець працював у жанрах портрета і натюрморту, як графік – у техніках літографії та

офорту. Із З. Кецалом пов'язують “розвиток українського малярства, особливо станкової графіки, яку він фактично відродив із забуття” – вважає А. Пророк (за О. Франків) [10]. Картини З. Кецала експоновані на престижних виставках України та закордонних вернісажах.

Багаторічна мистецька дружба Б.-Ю. Янівського із З. Кецалом, глибока повага та захоплення творчістю один одного, що дарує людям красу і добро, вилились у проникливому вокальному творі “Художник”. Літературний текст, збагачений порівняннями, епітетами (“душа наче яблуні цвіт”, “душа молода і прекрасна, як весна в калиновім краю”), де поетично відтворено процес творчості художника (“Щоб ожили думки й сподівання, туга й біль на німім полотні”), гармонійно асоціюється з його музичним втіленням. Музика глибоко розкриває поетичний текст, вносить нові відтінки у його звучання. Цей вокальний твір продовжує лінію прославних, віватних творів в українській вокальній музиці, але за характером, музичним втіленням він сприймається як гімн красі, людському благородству.

Глибокий ліризм, задушевність музики, щирість вирізняють цей вокальний твір. Задумлива, благородна мелодія, якою він починається, сповнена інтонацій, які на початку ніби розгойдуються у синкопованому русі; надалі вона розгортається в широкому діапазоні – висхідні секстові, октавні стрибки. Розпочинається мелодія одноголосо і переходить у виклад паралельними секстами, терціями, що споріднює її з народним виконавством, надає щирості й задушевності. Водночас ці риси експонують прикмети, притаманні пісням-романсам. Мелодія, розгортається в помірному темпі, чотиридольному метрі, широкому спектрі ритмічного руху (синкопи, тріолі).

Форма пісні куплетна, складається із заспіву і приспіву. Для кожного з них характерною є чіткість побудов – це період із двох речень (4+4). Мелодія приспіву розпочинається з мелодичної вершини і, в цілому, має низхідний напрям мелодичного руху, вона викладена паралельними секстами. Музика відтворює загальний настрій поетичного першоджерела – задушевність, щирість.

Пісня розпочинається 8-тактовим фортепіанним вступом, який вводить слухача в образність твору. Фортепіанна партія підтримує і доповнює новими гармонічними, ритмічними “знахідками” вокальну партію. Глибокі, витримані басы у низькому регістрі, ритмізований середній голос й акорди, що частково дублюють вокальну партію, – задають тонус “Художнику”.

Гармонічна мова багата та колористична. По-особливому м'яко звучать багатотерцієві акорди – септакорди, нонакорди, альтеровані акорди. Використання відхилень у спорідненій тональності, перервані звороти надають звучанню гнучкості, виразності. Гармонічна канва приспіву є такою: $D_7 \rightarrow IV (d\text{-moll}) - D_9 \rightarrow III (C\text{-dur}) - D_7 - VI (a\text{-moll}) - t_{6/4} - \text{з} - II_7 - D_7 - t$. На межі повторення куплетів композитор використовує альтерований акорд $D_{9/5}^{b5}$ (домінантовий квінтнонакорд – обернення D_9).

“Пісня про Ходорів” – третій номер вокального циклу. В цьому творі композитор глибоко проникався поетичними рядками, оспівуючи любов Галини Охоцької до рідного міста. Щоразу, коли Б.-Ю. Янівський повертався у село Добрівляни на Ходорівщині (звідки родом мати композитора), його переповнювали повага, теплота та любов до батьківського дому: “серце защемить так знайомо, як до тебе повернуся знов”.

Текст вірша написано 3 червня 1994 року. Перші виконавці пісні – Олеся і Григорій Вавричини, викладачі дитячої музичної школи м. Ходорова. З успіхом пісня апробована 17 вересня 1994 року на вечорі “Рідне місто моє”, присвяченому 600-річчю Ходорова; вона стала “візитною карткою-гімном” м. Ходорова – повідомила в інтер'ю з автором Галина Охоцька.

Патріотичний поетичний текст втілений у благородній, виразній мелодії лірико-величавого характеру. Плавність, пластичність мелодичних ліній поєднуються з гнучкістю ритмічного малюнка (синкопи, тріолі), що надає мелодії пружності, зближує її з мовними інтонаціями.

Пісня написана у куплетній формі: три куплети, кожен з яких складається із заспіву і приспіву. Заспів виконується одноголосо. Він написаний у формі періоду 8+2, у якому повторюється остання двотактова фраза. Чіткість, завершеність двотактових фраз, помірний

темп, розмір 4/4, насичений фортепіанний супровід надають звучанню величавості, благородства.

Приспів контрастує із заспівом. Його виконує вокальний ансамбль – у триголосому викладі. У музичній тканині – вигуки захоплення, признання в любові рідному місту “Ходорів! Я з тобою, як із вітром калина”, що втілюються крізь призму активного мелодичного руху: пунктирні ритми, синкопований рух, тріолі. Приспів має завершену побудову – період 16 тактів, який ґрунтується на повторенні чотиритактових фраз.

Фактура фортепіанного супроводу насичена, акордова, з розкладеними чи арпеджованими конструкціями у широкому діапазоні. Партія фортепіано доповнює і доспіває закінчення вокальних фраз. Вокальний виклад підготовлений 8-тактовим фортепіанним вступом, акордовою фактурою (з повторенням одного й того самого ритмічного рисунка) плавно переходить у мелодичну фігурацію. Гармонічна мова – цікава та своєрідна, побудована на повних гармонічних зворотах із відхиленнями у споріднені тональності й акордах подвійної домінанти.

“Іде Хмельницький на білім коні” – четверта композиція циклу. Твір написаний з нагоди 400-річчя від дня народження славного козацького гетьмана Богдана Хмельницького (1595–1657). В пісні змальована одна з найтрагічніших сторінок нашої історії – боротьба українського народу під проводом Богдана Хмельницького проти польської шляхти. Це пісня – спогад про далекі криваві події, битви, “про ті минулі, ті славетні дні”. Вона написана в душі історичних пісень цього періоду (1648–1654). У мелодії відображені такі риси народу як мужність і відвага, сила та рішучість, ентузіазм боротьби, самопожертва в ім’я вітчизни. Строгість наспіву, наявність чітких пунктирних ритмів споріднюють мелодію пісні з маршем. Розміреність мелодичних ходів, плавність, хвилеподібність мелодичного руху, розспівування окремих складів тексту, висхідний октавний стрибок на початку побудови надає їй епічної величавості, строгості, благородства.

Пісня написана для вокального дуету. Мелодія викладена у терцієвій вторі, іноді секстовій, що посилює її народно-пісенні риси. Гармонічна мова, в цілому, доволі проста. Паралельно-змінний лад *c-moll* – *Es-dur*, характерний для фольклорних джерел, гармонічна мова відзначається близькістю до народних пісень.

Форма пісні куплетна. Будова заспіву 8+4 – це квадратний 8-тактовий період, де друге речення повторюється. Він витриманий у тональності *c-moll*. Приспів – більш узагальнений, закличний, розпочинається у паралельному *Es-dur*’і, що створює ладовий і тональний контраст. Щоразу він завершується одними й тими самими словами поетичного тексту “Іде Хмельницький на білім коні” – це свого роду символ перемоги народу в боротьбі з ворогами, що чітко стверджується в музичному викладі.

В основу п’ятого номера вокального циклу “Сторонько моя” покладена поезія, в якій оспівана рідна сторона поетеси Г. Охоцької, композитора Б.-Ю. Янівського та художника З. Кецала – “Добрівляни і батьківська хата”, “Ходорівщина рідна, свята”. Багато пережито, минають літа, “та до тебе душа, мов на сповідь у храм поверта”. Глибокий патріотизм, любов до батьківського краю звучать у поетичному рядках: “Сторонько моя, мого хисту колиска кленова”, “сповідань голубі небеса”, “твоя чиста, велична краса”, “в тобі правда життя полум’яна”) – знаходять глибокий відгук у музичному тексті.

Природно, що душевна сповідь поетеси та композитора переконливо виливається у музиці вокального ансамблю (у заспіві – вокального дуету, в приспіві – тріо), вельми промовисто, хоча й у стриманих засобах виразності. Благородно звучить мелодія у заспіві, вибудована за звуками тонічного тризвуку *e-moll*. Вона має хвилеподібний характер з використанням висхідних і низхідних ч. 4 та ч. 5. У процесі розвитку її діапазон розширюється (стрибки на ч. 8). Композитор використовує у вокальній партії синкопи, тріолі, котрі надають мелодії особливої проникливості. У кінці побудови мелодична лінія набуває низхідного напрямку і приводить до основного звуку *e-moll*’ю. В цілому, у заспіві виникає мелодична хвиля наростання і спаду.

Гармонічна мова поглиблює образність поетичного тексту. Відхиленням у *S* тональність *a-moll* Б.-Ю. Янівський підсилив зміст: “за плечима літа”. На фоні витриманої напруженої гармонії $DD_{VII6/5}$ звучать слова “та до тебе душа, мов на сповідь у храм поверта”.

Приспів сприймається як вибух ліричного почуття. Триголося мелодії поповнюється паралельними квартсекстакордами, тризвуками. Інтонації прохання на словах “пригорни, обігрій” передані мелодичним рухом із використанням м.2 на початку приспіву та синкопованим ритмом. Особливістю побудови приспіву є повторення останнього чотиритакту заспіву, що надає єдності та цілісності музичній побудові.

“Скажи, скажи, о зоре вечорова” – останній номер вокального циклу. Це – пісня-гімн природі, її красі. Поетеса милується нічною природою, її тишею, черпає у ній сили для життя і творчості “дай серцю чари ніжностям й любові, пісням душі високі крила дай”. Пантеїстичні почуття, повне злиття героїні та природи надихнули її на такі рядки: “щоб були ми довіку із тобою, барвінком долі наші щоб сплелись”.

Захоплення, замишування красою природи вилилось у благородній екстатичній, поривчастій мелодії широкого дихання, що розгортається в межах ч.8 октави. Мелодія вибудована з використанням затактового звороту, що є свого роду “оспівуванням” квінтового тону висхідним секстовим стрибком. По суті, вся мелодія виростає з початкової фрази, яка надалі інтонаційно варіюється, видозмінюється. Яскравий ладовий штрих у мелодії заспіву – це епізодичне використання мелодичного мажору, що надає їй теплоти, щирості, а розспівування тексту в деяких епізодах – наспівності, задушевності.

Форма пісні куплетна, що складається із заспіву та приспіву. Заспів – це квадратний період із 16 тактів (структура підсумування 4+4+8), в якому повторюється останнє 8-тактове речення. У приспіві “про що дзвенять в калиновім розмаї” продовжується розвиток мелодичних інтонацій заспіву. В цілому, мелодія приспіву є спокійнішою, наспівнішою, сповненою мовних, запитальних інтонацій, із виразним низхідним ходом на зм.5. Структура приспіву – це 16-тактовий період з повторенням останнього речення.

8-тактовий фортепіанний вступ вводить у настрій вокального твору. Витримана акордова фактура у широкому діапазоні з глибокими басами (витриманими звуками у низькому регістрі), насичується низхідно-висхідною мелодією, розлогість якої на мінливому гармонічному тлі приводить до ствердження тонального тризвука C-dur’у.

Гармонічна мова багата і колористична. Композитор використовує альтеровані акорди, еліптичні звороти. Субдомінантова гармонія у вступі розцвічена альтерованим акордом $DD_{6/5}^{\#1}$, що переходить у $T_{6/4}$ та еліптичний зворот $D_9 \rightarrow (II, d-moll)$, який, своєю чергою, приводить до завершальної каденції в основній тональності – $II_7 - D_9 - D_7^6 - T (C-dur)$. Початок пісні звучить на фоні своєрідних плагальних зворотів і завершується повним гармонічним зворотом – $T^{2,6} - II_2^r - T^{2,6} - DD_{VII7} - D_9^6 - T_7$. Епізод з мелодичним мінором згармонізований таким чином – $IV_7^{b3b7} - III_7$.

Приспів створює яскравий ладовий контраст, він звучить у a-moll, де композитор використовує повний гармонічний зворот на основі багатозвучних акордів.

Доцільно зауважити, що музична інтерпретація поетичних творів поглиблює їх образно-емоційний зміст, доповнює його, вносить нові нюанси у звучання. Композитор відчуває особливість кожного поетичного твору, проникає в суть та структуру вірша, створює вокальні твори, що переконливо і правдиво відтворюють різні емоції, почуття, поглиблюють їх. Музика і поезія тут є невіддільними й рівноцінними. Це ліричні твори, сповнені задушевності, благородної лірики різних відтінків, яка трактована на високому рівні узагальнення. У їх проникливих, широкіх ліричних мелодіях відчутні зв’язки з українською народною піснею-романсом, історичною піснею-маршем, епічними жанрами. Так, пісня “Скажи, скажи, о зоре вечорова” – це пісня-гімн природі, її красі; “Художник” – пісня-гімн людині, її творчості; “Відповідь України Т. Шевченкові на вірш “Думи мої”” – пісня-дума; “Їде Хмельницький на білім коні” – пісня-спогад; “Сторононько моя” – душевна сповідь композитора, признання у любові до рідного батьківського краю.

Мелодії цих пісень – яскраві, виразні, пластичні з хвилеподібним мелодичним рисунком, чіткі за будовою, ладо-тонально визначені. Наявність у них синкоп, особливих видів ритмічного поділу – тріолей наближає їх до живих, розмовних інтонацій.

Пісні виконують у супроводі фортепіано, де фортепіанна партія має різні функції. Насамперед, вона підтримує вокальну партію, може дублювати її звучання паралельними

терціями, секстами чи, навіть, акордами. Але у більшості випадків вона поглиблює образно-емоційний зміст кожної окремої пісні, наприклад, доповнює, доспіває мелодію у закінчених фраз. Її виразні співаючі підголоски чи мелодико-гармонічна фігурація можуть утворювати “дуєт” із вокальною партією. Насичена акордова фактура у фортепіано завжди багатшарова – це глибокі у низькому регістрі витримані баси; “співаючі” підголоски чи акорди супроводу – у середньому голосі та підтримка вокальної партії – у верхньому голосі. Фортепіанна партія охоплює, як правило, широкий діапазон, в окремих випадках її тремолоючі ходи чи акорди, виконувани арпеджіато, наближають звучання до оркестрового.

Варто наголосити, що кожен вокальний твір розпочинається доволі розгорнутим фортепіанним вступом, який вводить у характер, настрій пісні, готує слухача до її сприйняття. У більшості випадків фортепіанний вступ зачинається S-ю гармонією або відхиленням у тональність S і через інші акорди підводить до тоніки, з якої і вибудовується вокальна партія. Її вступ, таким чином, звучить виразніше, переконливіше.

“Непересічна, надзвичайно своєрідна, неординарна, творча, енергійна особистість Богдан-Юрій Янівський. Саме він навчив мене володіти вмiлими навиками будови мелодичної поетичної строфи, для зручнішого її прочитання” – згадувала Галина Охоцька в інтерв'ю з автором статті у місті Ходорові (12 квітня 2017 року).

Отже, музична мова вокального збірника пісень “Сторононько моя” Богдана-Юрія Янівського багата та колористична, поглиблює образно-емоційний зміст кожної пісні, вносить нові відтінки, нюанси її звучання. Використання дисонуючих акордів – септакордів, нонакордів, альтерованих акордів, акордів із побічними та доданими тонами, еліптичних зворотів, відхилень, ладових зіставлень завжди пов'язане з характером, настроєм поетичного тексту, його логічним мелодичним музичним прочитанням. Такий підхід у використанні засобів музичної виразності надає звучанню особливої свіжості й барвистості.

Враховуючи викладене, можемо констатувати, що аналізована творча спадщина Б.-Ю. Янівського дає перспективу для її наукового осмислення і має важливе значення для виокремлення її значущості в розвитку сучасному українському музичному просторі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Білинська М. Грає кобзар, виспіває / М. Білинська. – К. : Муз. Україна, 1981. – 129 с.
2. Дутчак В. Пісенно-романсова творчість Б.-Ю. Янівського / В. Дутчак // Янівський Б.-Ю. “Червона калино, чого в лузі гнешся?": Пісні та романси. – Львів : Каменярь, 2009. – С. 13–16.
3. Зінків І. “Одеська балада” Б. Янівського / І. Зінків // Музика. – 1986. – № 4. – С. 8–9.
4. Козлов В. Крокувати в ногу з життям: українські композитори – лауреати комсомольських премій / В. Козлов. – К., 1982. – С. 150–154.
5. Колодій І. Купаймо душі у його мелодіях: Кілька штрихів до портрета композитора Б.-Ю. Янівського / І. Колодій // Янівський Б.-Ю. “Червона калино, чого в лузі гнешся?": Пісні та романси. – Львів : Каменярь, 2009. – С. 5–12.
6. Муха А. Композитори України та української діаспори: довідник / А. Муха. – К. : Муз. Україна, 2004. – 352 с.
7. Охоцька Г. Від серця до серця: поезії / Г. Охоцька. – Львів : Каменярь, 1998. – 55 с.
8. Охоцька Г. Вірю, надіюсь, люблю: поезії / Г. Охоцька. – Львів : Штабар, 1996. – 100 с.
9. Русалка Дністрова. Імена на літературній карті Жидачівщини: літературний альманах. – Жидачів, 2006. [Електронний ресурс] : Режим доступу <http://www.bibliotekazh.com.ua/12>
10. Франків О. Я люблю картину вже тоді, коли починаю її малювати [Електронний ресурс] / О. Франків. – Режим доступу: <http://www.newtime.lviv.ua/index.php/newtime-kultura/2965-2017-03-16-07-37-34>
11. Яценко Л. Українське багатоголосся / Л. Яценко. – К. : Вид. АН УРСР, 1962. – 236 с.

REFERENCES

1. Bilynska, M. (1981), *Hraie kobzar, vyspivuiie* [Kobzar plays, sings], Kyiv, Musical Ukraine. (in Ukrainian).

2. Dutchak, V. (2009), *Pisenno-romansova tvorchist B.-Yu. Yanivskoho* [Song and romance creativity of B.-Y. Yanivsky], “*Chervona kalyno, choho v luzi hneshsya?*”: *pisni ta romansy* [“Red viburnum, what in a meadow bent?”: songs and romances], Lviv, Kameniar, pp. 13–16. (in Ukrainian).
3. Zinkiv, I. (1986), “*Oleska balada*” *B. Yanivskoho* [“Olesko ballad” of B. Yanivsky], *Muzyka* [Music], no. 4, pp. 8–9. (in Ukrainian).
4. Kozlov, V. (1982), *Krokuvaty v nohu z zhyttiam: ukrainski kompozytory – laureaty komsomolskykh premii* [To step in step with life: the Ukrainian composers – laureates of komsomol prizes], Kyiv, pp. 150–154. (in Ukrainian).
5. Kolodiy, I. (2009), *Kupaimo dushi u yoho melodiakh: Kilka shtrykhiv do portreta kompozytora B.-Yu. Yanivskoho* [Bath the souls in his melodies: a few strokes to the portrait of composer of B.-Y. Yanivsky], “*Chervona kalyno, choho v luzi hneshsya?*”: *pisni ta romansy* [“Red viburnum, what in a meadow bent?”: songs and romances], Lviv, Kameniar, pp. 5–12. (in Ukrainian).
6. Mukha, A. (2004), *Kompozytory Ukrainy ta ukrainskoi diaspory: dovidnyk* [Composers of Ukraine and the ukrainian diaspora:], Kyiv, Musical Ukraine. (in Ukrainian).
7. Ohotska, G. (1998), *Vid sertsia do sertsia* [From heart to heart], Lviv, Kameniar. (in Ukrainian).
8. Ohotska, G. (1996), *Viriu, nadiius, liubliu: poezii* [Believe, hope, love: poetry], Lviv : “Shtabar”. (in Ukrainian).
9. Rusalka Dnistrova (2006), The names on the literary map Zhydachivschyna, *Zhydachiv*, available at: http://www.bibliotekazh.com.ua/12_ (in Ukrainian).
10. Frankiv, O., I like to have a picture when I start to draw it, available at: <http://www.newtime.lviv.ua/index.php/newtime-kultura/2965-2017-03-16-07-37-34>. (in Ukrainian).
11. Yaschenko, L. (1962), *Ukrayinske bahatoholossya* [Ukrainian polyphony], Kyiv, AN URSR. (in Ukrainian).

УДК 785. 161

Тетяна Пістунова

ДЖАЗ В СИСТЕМІ УКРАЇНСЬКОЇ МУЗИЧНОЇ ОСВІТИ

У статті розглянуті основні проблемні аспекти, пов'язані з позиціонуванням джазу в системі української освіти. Звернуто увагу на необхідність утворення системного комплексного підходу на шляху здобуття кваліфікації у сфері джазового виконавства. Виокремлена потреба реформування української освіти, яка б передбачала введення естрадних відділів у музичних школах та всіх музичних академіях. Зазначено основні знання і навички, що повинен засвоїти джазовий виконавець, здійснюючи це систематизовано.

Ключові слова: джаз, освіта, виконавство, імпровізація, фестиваль.

Татьяна Пистунова

ДЖАЗ В СИСТЕМЕ УКРАИНСКОГО МУЗЫКАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ

В статье рассмотрены основные проблемные аспекты, связанные с позиционированием джаза в системе украинского образования. Обращено внимание на необходимости создания системного комплексного подхода на пути получения квалификации в сфере джазового исполнительства. Выделяется необходимость реформирования украинского образования, которая бы предусматривала открытие эстрадных отделов в музыкальных школах и всех музыкальных академиях. Указаны основные знания и навыки, которые должен усвоить джазовый исполнитель, изучение которых должно осуществляться систематизировано.

Ключевые слова: джаз, образование, исполнение, импровизация, фестиваль.